

VEČERA PÁNOVA

Michal Valčo

Riaditeľ biblickej školy v Martine

Pre Luthera a ostatných reformátorov súvisela otázka: „Kto je Kristus?“ veľmi úzko s otázkou: „Ako môže byť tento Kristus aj mojím Spasiteľom?“ Mať skutočného Krista – Spasiteľa bolo pre Luthera všetkým. Nemať Ho, znamenalo nemať nič, znamenalo to zotrvať v pochybnostiach a hrôzach vlastného svedomia. Aby si človek mohol byť istý svojou pozíciou pred Bohom, musel si byť istý, že Kristus je tu pre neho, že tu chce byť pre neho, v tomto svete, dosiahnuteľný pre telo a myseľ obyčajného človeka.

Luther preto súhlasil (aj keď s určitými výhradami) s rímskokatolíckou tézou, že **sviatosti sú nevyhnutné pre spásu**. Bezprostredne sa totiž dotýkajú spasenia tým, že ho prinášajú konkrétnemu človeku – vzbudzujú, posilňujú a obnovujú v ňom vieru, ktorá jediná spája hriešnika s Kristom, privlastňuje si všetky Jeho dobrodenia a tak ho ospravedlňuje pred Bohom. V tomto živote hľadá ľudská myseľ vždy pomoc u zmyslov. Viera vo sviatosťiach nehľadá inú milosť, ani iné zasľúbenie, ako už pred tým našla v Slove. Je to tá istá milosť – milosť toho istého Krista, pretože je to **ten istý Kristus, ktorý je prítomný v Slove aj v sviatosťiach**. On sám to tak chcel, On sám to tak sľúbil, On jediný to môže urobiť – pre nás!

Slová ustanovenia VP nás uisťujú práve o tejto úžasnej pravde. **Ježiš je tu pre nás**, ozajstne, skutočne, so svojím telom a krvou (Mt 26; Mk 14; Lk 22). Právě učenie o Večeri Pánovej musí byť podľa reformátorov odvodené priamo zo slov Ježiša Krista, ktoré svojim učeníkom hovoril „*v tú noc, keď bol zradený*“. Toto sú neomylné, isté a jednoznačné slová Božieho Syna, dané učeníkom a cirkvi všetkých čias vo forme Kristovej poslednej vôle a my ich preto musíme brať vážne. Je potrebné interpretovať ich doslovne, v ich špecifickom kontexte.

Evanjeliovo vysvetlené slová ustanovenia nájdeme v 10. článku AV: „*O Večeri Pánovej učíme, že je v nej pod spôsobom chleba a vína skutočne prítomné a prisluhuje a prijíma sa pravé telo a krv Kristova. Preto zavrhuje tomu odporujúce učenie.*“ Vzhľadom na dôležitosť problematiky sa môže stručnosť tohto článku AV zdať prekvapujúca. Treba ho však chápať v kontexte článkov 5, 13, 22 a 24. Článok 13 odmieta preduchovnelé (spiritualistické) aj stredoveké (scholastické) chápanie Večere Pánovej a vracia sa ku intímnemu prepojeniu Božieho Ducha, hovoreného slova a elementov. 22. článok obraňuje prisluhovanie sviatosti pod oboma spôsobmi, argumentujúc okrem iného tým, že to tak bolo zaužívané aj v najstaršej cirkvi apoštolov a cirkevných otcov. 24. článok zas popiera obetný charakter omše, ktorý z VP robí ľudský skutok nekrvavej obete za aktuálne hriechy človeka. Keď teda v 10. článku čítame, že vo Večeri Pánovej je „*pod spôsobom chleba a vína skutočne prítomné a prisluhuje a prijíma sa pravé telo a krv Kristova*“, sme týmito slovami uistení, že v tomto výnimočnom momente sa hriešny človek stretáva osobne so svojím Pánom, Vykupiteľom, ukrižovaným Mesiášom, vzkrieseným Kristom. Dôraz je položený na skutočnú prítomnosť Kristovho tela a krvi „*v chlebe a víne*“, „*s chlebom a vínom*“, „**pod** chlebom a vínom“. On sám je tu „*pre mňa*“, skutočne, úplne celý aj so svojím telom, bez ktorého by naše spasenie ostalo len duchovnou fikciou.

Hriešnici, ktorí túžia prísť k prameňu života, si vďaka tomu, že Boh prijal ľudskú prirodzenosť, môžu byť istí, že Kristovo životodarné telo bude zdrojom života aj pre ich porušené a pomínutelné telá. Boh nechce zničiť, prekonať, opustiť ľudské telo v Ježišovi – prijíma ho, posväcuje a prináša ho na stretnutie s nami. Večera Pánova je veľmi konkrétnym a osobným spôsobom prijímania Božej milosti a odpustenia, na rozdiel od všeobecnej kázne, ktorá nemá ten konkrétny, osobný, „*hmataateľný charakter*“. Keď ľudom z kazateľne povieme: „*odpúšťajú sa vám hriechy pre zásluhy Ježiša Krista*“, mnohí si povedia: ktohovie, či to platí

aj o mne. Ako mám mať istotu, že Boh aj mne chce dať odpustenie, že sa ma chce dotknúť? K tejto istote chce Boh nám pochybujúcim ľuďom dopomôcť tak, že sa všeobecné slovo o odpustení a o ponuke nového života stane konkrétnym pre každého, kto kľáčí pri oltári a na kom spočíva farárova ruka. Tomuto človeku znie, veľmi priamo a konkrétne: „*Dúfaj, synu (dcéra), odpúšťajú sa ti, kajúcemu hriešnikovi, všetky tvoje hriechy, ...*“ a potom mu je ponúknuté telo Kristovo, v ktorom mu je zaslúbené posilnenie do ďalšieho života viery a Kristova krv, ktorá obmýva aj jeho osobné hriechy. Aj **sviatosť Večere Pánovej je teda Slovom Božím, ale viditeľným a hmatateľným, skonkrétneým**. Je to Božie rozhodnutie, skrze ktoré nám Boh pripomína, že našu záchranu vykonal skrze hmotu a že aj v našich životoch chce pôsobiť celkom konkrétne, skrze stvorené veci (vodu, chlieb a víno).

Aj v kristologických sporoch minulosti išlo v konečnom dôsledku o otázku interpretácie kľúčových biblických textov. Možno pri výklade veršov týkajúcich sa Ježišovej osoby tvrdiť, že sa jedná o obraznú, symbolickú reč, či metaforu, alebo je potrebné tieto texty brať doslovne v celej ich váhe a teologickej hĺbke, ktorá je odhalená pri doslovnej interpretácii, aj keď sa táto vymyká chápaniu prirodzeného rozumu? V slovách ustanovenia VP – „*toto je moje telo*“ – sa stretávame s takým istým typom vyjadrenia ako vo vete „*Syn človeka je Synom Božím*“. Pri interpretácii týchto Kristových slov môžeme preto vyvodit' dôsledky, ktoré budú analogické ku dôsledkom v už spomínanom kristologickom učení.

Teológovia v stredoveku sa omylom nazdávali, že učenie o **prepodstatnení elementov VP (transsubstanciácia)** môže byť odvodené z kristologického učenia o spojení Boha a človeka v Ježišovi. Ľudská prirodzenosť Ježiša Krista však nebola v rámci zjednotenia s božskou prirodzenosťou pohltená, premenená, ani zničená, ale bola zachovaná jej úplná integrita. Učenie o transsubstanciácii je nielen biblicky nepodložitelné, terminologicky cudzie a filozoficky zastaralé, ale je tiež nezlučiteľné s kristologickou zásadou, podľa ktorej Božia prítomnosť (prítomnosť božskej prirodzenosti v Kristu) neničí stvorenie (ľudskú prirodzenosť), ale ho vykupuje, privlastňuje si ho a spája sa s ním bez toho, aby bolo zničené, či premenené (*transsubstantiatio*).

Rovnako nebezpečné, ako miešanie, či „premieňanie“ prirodzeností, je aj ich **oddeľovanie**. **Kalvín**, na rozdiel od Luthera nabádal veriacich, aby Krista hľadali hore v nebi, v Jeho moci a sláve. Elementy im majú pomôcť v tomto duchovnom hľadaní a spojení s osláveným Kristom v nebi. Cieľom je teda povzniesť sa hore, nad túto zemskú realitu, nad realitu hmoty a tela, nad to, čo je konečné a pominuteľné – a to v spojení ľudskej duše s nebeským Kristom v moci Ducha Svätého. Filozofický princíp, podľa ktorého *konečné nemôže obsiahnuť nekonečné*, je nadradený evanjeliovej pravde o tom, že večný Syn (Logos) sa stáva časným človekom (Ježišom) v konečnom a smrteľnom tele.

S takýmto riešením reformátori nemôžu súhlasiť. Obávajú sa toho, že pod zámkou zbožných slov sa nakoniec stráca pravý význam Kristových slov a sme ponechaní len s ľudskými racionalizujúcimi špekuláciami. **Chybná kristológia vyúsťuje do chybného učenia o Večeri Pánovej** a nepriamo k exegetickému „znásilňovaniu“ Písma. Jedná sa tu o určitú humanistickú racionalizáciu viery, ktorá vychádza z istých – ľuďmi vymyslených – predpokladov o tom, čo je pre Boha možné a čo je pre Boha vhodné vykonať, aby bol človek spasený. V debatách o Kristovej prítomnosti vo Večeri Pánovej nejde o „slovíčkárenie“, ale o Krista a Jeho dobrodenia, to znamená, o odpustenie hriechov a večný život. V sporoch o Večeri Pánovu dochádzalo k stretu dvoch svetonázorov – filozofického platonizmu, ktorý podceňoval tento stvorený, premenlivý a pominuteľný svet hmoty s biblickým realizmom, ktorý sa nebál bytostne spájať Božie (duchovné) zaslúbenie s vlastnou realitou ľudských životov, aj keby to znamenalo Božiu osobnú, reálnu angažovanosť v stvorení. Učenie o Večeri Pánovej bolo teda do veľkej miery ovplyvnené kryštalizáciou konkrétnych predstáv o osobe Ježiša Krista a preto sa zásadne dotýka samotného centra kresťanského učenia.

Stredovekí teológovia sa líšili vo svojich predstavách, **ako pôsobí Božia milosť vo Večeri Pánovej**. Alexander Hallský, Tomáš Akvinský, Durandus a ďalší sa prikláňali k názoru, že sa jedná o nadprirodzenú duchovnú moc, ktorá je spojená s vonkajšími elementami a ktorá sa prostredníctvom prijímania dostáva (vlieva) do duše človeka. Táto predstava úzko súvisí so scholastickým učením, že **sviatosti sú účinné samé o sebe, bez nutnosti viery** zo strany prijímajúceho – „*ex opere operato*“. Takéto učenie by znamenalo, že Večera Pánova priamo nesúvisí s Kristovou osobou a Jeho prítomnosťou, ale je účinná vďaka akejsi nadprirodzenej sile, ktorú elementy obsahujú po posvätení. Dochádza tu k zhubnému oddeľovaniu Božej milosti, ktorá je vnímaná neosobne, ako nadprirodzená sila, od osoby Syna Božieho. Je to tak, ako keby sme chceli oddeliť Kristove dobrodenia (Jeho spravodlivosť, svätosť, život, odpustenie, atď.) od Neho samotného – ako keby boli na predaj, zabalené v krabíčke, k dispozícii pre toho, komu budú udelené mocou a autoritou cirkvi. Deje sa tak bez toho, aby dotýčaný musel vstúpiť do životodarného vzťahu so svojim Stvoriteľom, skrze Krista, v moci Božieho Ducha. **Sviatosť sa tak vlastne stáva skutkom človeka** – kňaza, ktorý má zmierujúci charakter – preto obetný charakter omše.

Scholastické myslenie definované termínom *ex opere operato* so sebou prináša neblahé dôsledky pre učenie o spasení. Ak totiž človek prijme Božiu milosť – ako nadprirodzenú, efektívnu, avšak neosobnú silu – pri svojom krste a následne na to vykoná nejaký smrteľný hriech, táto sila v ňom prestáva byť účinná a to aj napriek tomu, že krst (podobne ako confirmácia a vysviacka) majú *nezmazateľný charakter*. To znamená, že človek musí pristúpiť k novej sviatosti, ktorou je pokánie, kde musí formou *zadosťučinenia (satisfactio)* napraviť, či zadosťučiť za svoj hriech. Boh síce dáva túto možnosť, alebo inak povedané: ustanovuje potrebný „systém spásy“, ale bremeno zodpovednosti a s ním celá ľarcha ostáva na človeku. Takéto myslenie nás okamžite vedie do skutkárstva a záslužníctva, oberá človeka o radosť zo slobody v Kristu a berie mu istotu Božieho prijatia. Je to preto, lebo človek sa v danom „systéme“ stretá s Božími prikázaniami a s pravidlami cirkvi a dokonca aj s Božou milosťou, ktorá mu údajne pomáha v onom systéme zotrvať a napredovať. Avšak chýba tu moc a prítomnosť Vzkrieseného, ktorý ako jediný môže a chce človeka znovuzrodiť a oslobodiť pre nový život vo vzťahu dôvery voči Stvoriteľovi. Namiesto toho sa pestujú neužitočné zvyky, ktoré z kresťanstva robia mágiu – napr. prax uchovávanía posvätených hostií a ich následného uctievanía.

Ak je sviatosť VP „viditeľné slovo,“ aj toto „slovo“, ako každé Božie Slovo, vyžaduje vieru (Žid 4:2). Sviatosť neobsahuje vnútornú silu, ale zaslubuje Božiu prítomnosť. Aj keď prítomnosť pravého Kristovho tela a krvi nie je závislá od viery človeka, dobrodenia Ježišovho tela a krvi nie sú človeku dávané automaticky (*ex opere operato*). Sviatosť VP človeka pozýva do vzťahu a zjednocuje ho s Kristom, ktorý je osobou. Zdôraznený je tu správny postoj srdca, teda viera, oproti predstavám akejsi vnútornej sily, ktorá pôsobí ako súčasť prijímanej sviatosti. Boh neustanovuje nejakú „sviatostnú schému“, ale sľubuje špecifický a mimoriadne výnimočný spôsob svojej spásonosnej prítomnosti. V každom prípade však moc Slova človeka pozýva a uschopňuje ku vzťahu. Reformátori spájajú Božiu milosť vo sviatostiach s prítomnosťou a osobným angažovaním sa trojjediného Boha. **Otec mocou vyrieknutého Slova spája veriaceho s Kristom skrze Ducha Svätého práve v akte prijímania Večere Pánovej**. Božia milosť je podľa reformátorov pretrvávajúcim milostivým postojom Boha k hriešnikovi. Boh je vždy túto milosť dávajúci a človek je neustále prijímajúci, aby mohol byť lepšie, plnšie a dokonalejšie spojený s Kristom. Tento Boží postoj je zosobnený a „stelesnený“ v príchode Božieho Syna do tohto nášho sveta – povedané slovami apoštola Jána „A to Slovo stalo sa telom a prebývalo medzi nami.“ (J 1:14)

Nielen z interpretačného, ale ani z pastorálneho hľadiska nemôžeme slová ustanovenia VP ignorovať, ani v nich hľadať nejaký skrytý, nejasný, duchovný význam, ktorý si každý prispôbi v súlade so svojimi pocitmi a predsudkami. Buď máme reálne slová reálneho Krista, ktoré nám zaslubujú Jeho reálnu prítomnosť v chlebe a víne Jeho svätej večere, alebo nemáme vôbec nič, žiadnu istotu Kristovej prítomnosti, nijaké dobrodenia Jeho tela a krvi, žiadne uistenie o odpustení hriechov, len svoje vlastné teologické konštrukcie. Pravého, skutočného a milostivého Boha môže človek stretnúť jedine v Bohu, ktorý sa stal telom. „*Toto je moje telo... Toto je moja krv, vyliata za vás na odpustenie hriechov*“ – hovorí nám inkarnovaný Kristus. Kristus odovzdáva seba samého do takého intímneho zjednotenia, že sa s človekom spája prostredníctvom tej prirodzenosti, podľa ktorej je naším bratom a prostredníctvom ktorej dosiahol dielo našej spásy a zmierenia.

Evanjelickí reformátori poukazujú na nevyhnutnosť hľadať Krista tu dole, na zemi, v elementoch chleba a vína. Nehľadajú duchovného, nebeského Krista, ale Krista, ktorý sa narodil, žil na tomto svete v pravom ľudskom tele, ktorý zomrel a vstal z mŕtvych v tele a ktorý chce byť pre svoj ľud prítomný vo svojom tele, na tejto zemi, v obyčajných elementoch: vody, chleba a vína – tak, ako to On sám zaslúbil. Nemožno mať totiž spoločenstvo s božskou prirodzenosťou Krista bez toho, aby mal človek tiež spoločenstvo s Jeho ľudskou prirodzenosťou. **Tam, kde je Kristus ako Boh, je zároveň aj ako človek.** Iného Krista by ani Luther ani nikto z reformátorov nikdy nechceli. Toto je kristologický význam evanjelického učenia o Večeri Pánovej.